

видатних діячів. Історія пересічної людини, її умови життя, повсякденні турботи часто ігнорувалися істориками, не були предметом наукових досліджень та вивчення в закладах освіти. У середині ХХ століття в історичній науці відбувся один з найрадикальніших поворотів, а саме – поворот до Людини як суб'єкта історії. Дослідники минулого звернули увагу на умови та спосіб життя пересічної людини в різні історичні періоди, тобто на повсякденність.

Вивчення історії повсякденності на уроках історії передбачає висвітлення умов життя, праці та відпочинку (побуту, умов проживання, раціону харчування, способів лікування, соціальної адаптації), а також факторів, що впливають на формування свідомості та норм поведінки, соціально-політичні уподобання тощо переважної більшості населення («пересічних людей») тієї чи іншої країни в той чи інший історичний період. Для історії повсякденності характерною ознакою є також її міждисциплінарний зв'язок із такими науками, як соціологія, психологія, антропологія, культурологія, етнологія тощо.

Дослідження історії повсякденності потребує і більш розлогої джерельної бази, адже писемним офіційним джерелам часто бракує людського виміру, оскільки вони зазвичай відображають офіційний бік історії та формальну статистику. Тому виникає необхідність залучення в освітній процес, крім офіційних документів, джерел особового походження, періодичної преси; художньої літератури та історичної публіцистики; візуальних джерел; предметів повсякденного побуту, усні свідчення.

Така різноманітність джерельної бази дає змогу вивчати минуле в його антропологічному вимірі, побачити багатоманітність і неоднозначність історичних інтерпретацій, можливість альтернативних варіантів розуміння історичного поступу з позиції окремих індивідів та груп. Необхідною умовою вивчення історії повсякденності є застосування системи пізнавальних / дослідницьких завдань із залученням історичних джерел різного типу стосовно реконструкції повсякденного життя мешканців різних регіонів в різні історичні періоди.

Розвиток громадянської активності та патріотизму учнів на уроках предметів і курсів громадянської та історичної освітньої галузі

*Г. В. Серова,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

Аналіз сучасних джерел історіографії, науково-методичних напрацювань та нормативних документів засвідчує, що актуальними пріоритетами відбору змісту шкільної історії є ідеї державотворення, формування української політичної нації,

європейський вимір викладання історії, позбавлення імперсько-радянського історичного наративу.

Предмети / курси громадянської та історичної освітньої галузі мають значний потенціал у формуванні в учнів національних суспільно-державницьких цінностей як ідейного підґрунтя української громадянської ідентичності, розвитку громадянської активності та патріотизму. Визначено, що одним із шляхів реалізації цього потенціалу є посилення локального історичного контексту в навчальному змісті, створення відповідних дидактичних матеріалів.

Реагуючи на потреби часу в рамках досліджень відділу суспільствознавчої освіти було розроблено цикл інформаційно-методичних матеріалів для вчителів «Українські міста героїв» (О. Пометун, Ю. Малієнко, Г. Серова). Матеріали присвячені великим і маленьким українським містам, які стали символом мужності для України і світу у протистоянні повномасштабній російській агресії. Запропонована структура інформаційно-методичних матеріалів, яка включає змістовий і візуальний компоненти, методiku їх опрацювання, дає змогу урізноманітнити уроки історії в школі, організувати самостійну роботу учнів, сприяє розвитку їхнього критичного мислення через зіставлення різних джерел інформації. Підготовлені матеріали розкривають особливості історичного й економічного розвитку міст, причини кризових явищ, історичну тяглість сьогодення, зв'язок з основними історичними подіями історії України. Підібраний ілюстративний ряд репрезентує культурну спадщину міст і містечок України, їх самотність та неповторність. Учителі можуть використовувати ці матеріали як окрему частину уроку або виховного заходу, що сприятиме розвитку в учнів патріотизму та почуття малої батьківщини, формуванню уявлень про історичний шлях міст і містечок України як частини історії держави, протистояння пропаганді й протидії розгорнутій проти України історичній «гібридній війні».

У контексті розвитку громадянської активності та патріотизму учнів у навчанні предметів громадянської та історичної освітньої галузі подальші дослідження мають бути спрямовані на розробленні навчально-методичних матеріалів із використанням усних свідчень учасників подій російсько-української війни, медійної історії героїв із різних міст і містечок України, які ціною власного життя, власного здоров'я і свободи захищали і захищають нашу державу.

Особливості використання усних історичних джерел на уроках історії

*І. В. Мороз,
науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

У ході дослідження теми «Методичні засади і технології інтегрованого навчання історії в гімназії» було визначено особливості використання усних історичних джерел на уроках історії.